

Ontwikkelingsvolgmodel Jonge Kinderen

Ontwikkelingslijnen Spraak- en taalontwikkeling

Inhoud

JK Spraak- en taalontwikkeling: Spraakontwikkeling (articulatie)	3
JK Spraak- en taalontwikkeling: Taalvorm (zinsbouw, morfologie)	6
JK Spraak- en taalontwikkeling: Taalinhoud (woordenschat, semantiek, taalbegrip)	9
JK Spraak- en taalontwikkeling: Taalgebruik	12
JK Spraak- en taalontwikkeling: Communicatieve redzaamheid	15

JK Spraak- en taalontwikkeling: Spraakontwikkeling (articulatie)

KL	4		5		6	
Niveau	9	10	11	12	13	14

Spreekt verstaanbaar,
uitgezonderd bij moeilijke
medeklinker-verbindingen.

**Spreekt verstaanbaar
in lange enkelvoudige
zinnen of samen-
gestelde zinnen met
een eenvoudige
structuur.**

**Spreekt bijna altijd goed
verstaanbaar.**

**Spreekt alle klanken en
medeklinker-
verbindingen en
langere woorden juist
uit.**

**Spreekt lange woorden
en zinnen juist uit.**

**Spreekt duidelijk
gearticuleerd en
corrigeert zichzelf.**

Basale ontwikkelingen:

verstaanbaarjuiste uitspraak
 enkelvoudige zin meervoudige zin
 korte meerwoordzin lange meerwoordzin
 eenvoudige woordveranderingen (meervoud, verkleinwoorden, werkwoordsvormen) beheersing morfologie
 mondelinge taak schriftelijke taal

Observaties:

Acties: uitspreken, luisteren, horen, zeggen, denken, corrigeren, experimenteren, vragen, benoemen.

Observatiewijzer:	<ul style="list-style-type: none"> ♦ initiatief: ♦ betrokkenheid: ♦ betekenisverlening: ♦ auditiële identificatie: ♦ auditiële discriminatie: ♦ auditiële synthese: ♦ auditiële analyse: ♦ auditief geheugen: ♦ auditief sequentieel geheugen: ♦ temporeel ordenen: ♦ gerichte luisterhouding: ♦ actieve luisterhouding: ♦ objectivering: ♦ fonologisch bewustzijn: 	<p>laat handelingsgericht, ondernemend initiërend gedrag zien</p> <p>heeft actief, gericht, explorerend gedrag</p> <p>geeft zelf zin aan de activiteit</p> <p>herkent geluiden/klanken</p> <p>onderscheidt geluiden/klanken</p> <p>voegt klanken samen (tot een woord)</p> <p>kan klanken van woorden in volgorde ontleden</p> <p>onthoudt geluiden, woorden, zinnen, verhalen</p> <p>in de juiste volgorde kunnen onthouden</p> <p>ordent naar de tijd/volgorde</p> <p>luistert gericht</p> <p>luistert betrokken</p> <p>ziet vorm en betekenis los van elkaar</p> <p>heeft de vaardigheid om de aandacht te richten op bepaalde kenmerken en segmenten van de klankvorm van gesproken taal</p>
--------------------------	---	--

Concrete omschrijvingen ontwikkelingsfasen:

Wordt zich bewust van klanken en corrigeert eigen uitspraak. Medeklinkerverbindingen met 's' of 'r' geven nog problemen, bijv. schaap wordt saap.	Mijn moeder gaat met de fiets naar huis. Ik ben gauw jarig en dan krijg ik cadeautjes.	Spreekt tweemedeklinkerverbindingen goed uit: klas, pret, staart.	Struik, springt, straat. Spreekt woorden als lucifer, kikkerdril, fietsenrek, etc. juist uit.	Sommige klinkerverbindingen zijn nog moeilijk: 'weps', schrift, chocoladeletter, luciferdoosje.	Spreekt een woord verkeerd uit: "moeilijk woord" of "o, nee, fout" corrigeert zichzelf door het goed uit te spreken.
---	--	---	---	---	--

Beschrijving tussendoelen / indicatoren: Spraakontwikkeling

<ul style="list-style-type: none"> ♦ Is zich bewust van klanken. ♦ Spreekt duidelijk verstaanbaar eenvoudige woorden en zinnen uit (5 á 6 woorden). ♦ Spreekt duidelijk woorden met medeklinkerverbindingen uit. ♦ Spreekt verstaanbaar in lange enkelvoudige zinnen. ♦ Spreekt verstaanbaar in samengestelde eenvoudige zinnen. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Beheerst de mondmotoriek. ♦ Spreekt duidelijk verstaanbaar eenvoudige woorden en zinnen uit (7 á 8 woorden). ♦ Maakt zinnen af. ♦ Verbindt woorden tot één woord (lees+boek=leesboek). ♦ Beantwoordt duidelijk vragen over een verteld verhaal. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Spreekt woorden met twee-medeklinkerverbindingen juist uit (taart - kast - krast). ♦ Spreekt alle klanken, eenvoudige medeklinkerverbindingen en langere woorden juist uit. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Spreekt vreemde woorden (bijv. Engelse woorden) uit. ♦ Spreekt medeklinkers op woordniveau juist uit. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Spreekt lange woorden en zinnen juist uit, behoudens enkele 'lastige' medeklinkerverbindingen. ♦ Spreekt samengestelde zinnen duidelijk verstaanbaar uit. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Articuleert duidelijk, is zich hiervan bewust en corrigeert zichzelf. ♦ Geeft vooraf aan waar het op moet letten bij de uitspraak. ♦ Corrigeert zichzelf.
---	---	--	--	--	---

JK Spraak- en taalontwikkeling: Taalvorm (zinsbouw, morfologie)

KL	4		5		6	
Niveau	9	10	11	12	13	14

Spreekt in 6 woordszinnen.

Gebruikt de goede lidwoorden. Beheerst alle klankcombinaties. Kan ontkennende zin formuleren

Spreekt in zinnen met meer complexe structuren.

(als...eerst...dan..)

Maakt goede meervoudsvormen. Werkwoord in de tegenwoordige tijd is goed gebruikt, voltooidetijd nog niet altijd. Morfologie nog niet altijd juist.

Spreekt in meestal goed lopende zinnen met oorzakelijke verbanden.

Geven reden niet aan.

Gebruiken verkleinwoorden.

Praat over de taal.

Spreekt in samengestelde zinnen met voegwoorden.

Zinsbouw is juist.

Past de belangrijkste grammaticale regels toe.

Juist gebruik van verwijswaarden. Spreken over toekomst en verleden en verklaren waarom

Spreekt in lange complexe zinnen met een goede woordvolgorde.

Gebruikt vraagzinnen met 'waarin, waarmee, hoever' etc.

Basale ontwikkelingen:

verstaanbaarjuiste uitspraak
 enkelvoudige zin meervoudige zin
 korte meerwoordzin lange meerwoordzin
 eenvoudige woordveranderingen (meervoud, verkleinwoorden, werkwoordsvormen) beheersing morfologie
 mondelinge taak schriftelijke taal

Observaties:

Acties: uitspreken, luisteren, horen, zeggen, denken, corrigeren, experimenteren, vragen, benoemen.

Observatiewijzer: <ul style="list-style-type: none"> ♦ initiatief: ♦ betrokkenheid: ♦ betekenisverlening: ♦ plezier in communicatie: ♦ zelf experimenteren: ♦ zelf corrigeren: ♦ fonologisch en morfologisch bewustzijn: ♦ articulatie: ♦ mondmotoriek: 	laat handelingsgericht, ondernemend, initiërend gedrag zien heeft actief, gericht, explorerend gedrag geeft zelf zin aan de activiteit geniet van talige- en niet-talige omgang probeert zelf woorden, zinnen, verhalen uit brengt zelf verbeteringen in de articulatie aan wordt zich bewust van klanken en veranderingen in woorden/zinnen spreekt de klanken uit beschikt over adequate motorische vaardigheden bij de uitspraak
--	--

Concrete omschrijvingen ontwikkelingsfasen:

'Wij gaan op vakantie met de trein.' 'Wij gaan naar de bakker en dan naar de supermarkt.' Gebruikt de juiste lidwoorden. Streep en andere moeilijke clusters worden goed uitgesproken. Nee, ik wil niet....	'Ik moet eerst naar de dokter, dan kom ik.' 'Als ik jarig ben, krijg ik een fiets.' 'Kabouters hebben altijd een muts op'. 'Wij gaan naar de winkel en gaan boodschappen doen (nevenschikkend)'. Regelmatige meervoudsvormen en werkwoordsvormen in de tegenwoordige tijd gaan goed (bijv. ballen, wij lopen). Ik heb 'gelopen' komt nog voor(morfologie).	'Als ik ziek ben dan moet ik naar de dokter.' 'Als het koud is, moet ik een jas aan.' 'Kabouters wonen in kleine huisjes'.	Juist gebruik van voorzetsels, (de, het en een) voegwoorden (want, omdat) en persoonlijke voornaamwoorden (hij, zij). 'We gaan niet naar school, omdat juf ziek is.. 'Achter ons huis wordt een speeltuin gemaakt.' Beginnend metalinguïstisch bewustzijn: verbetert zichzelf. Maakt grapjes met taal. 'Ik zeg soms "dinges" als ik het woord niet weet.'	Formuleert bijv.: 'We hoeven vandaag niet naar school want we hebben vakantie.' 'We gaan verhuizen als we over een jaar een ander huis krijgen.' 'Ik ben uitgeleden en nu doet het zeer.' 'De dokter heeft me verbonden.'	Gebruikt vraagzinnen: 'Waarvoor heb je die tang nodig?' Waarlangs ..., waarin ..., waarmee ..., etc.
---	---	---	--	---	---

Beschrijving tussendoelen / indicatoren: Taalvorm

<ul style="list-style-type: none"> ♦ Spreekt in uitgebreide enkelvoudige zinnen (bestaan uit persoonsvorm, onderwerp, werkwoord, lijdend voorwerp/ meerwerkend voorwerp/ bepalingen). ♦ Spreekt in zinnen met bijvoeglijke naamwoorden (een grote, dikke man). ♦ Spreekt in zinnen met de gebiedende wijs. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Gebruikt de juiste lidwoorden in zinnen. ♦ Spreekt in zinnen met meer complexe structuren (bevat bijv. twee werkwoorden). ♦ Gebruikt regelmatige meervoudsvormen (boom – bomen, kip – kippen). 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Gebruikt ontkennende zinnen met 'geen' of 'nooit'. ♦ Gebruikt als – dan zinnen. ♦ Verbindt twee zinnen met een voegwoord (Jan gaat niet naar school, want hij is ziek). ♦ Spreekt in uitgebreide, goed lopende zinnen. ♦ Gebruikt verkleinwoorden (-je). 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Is zich bewust van de eigen taal. ♦ Gebruikt voegwoorden in goed lopende, samengestelde zinnen. ♦ Gebruikt verkleinwoorden met –pje, -tje. ♦ Verbetert de fouten van leerkracht. ♦ Denkt na over taal (bijv. huisje dus ook tuintje?). ♦ Gebruikt de vergrotende en overtreffende trap. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Formuleert allerlei vraagzinnen. ♦ Maakt samengestelde zinnen met voegwoorden (omdat, zodat, toen, etc.). ♦ Formuleert juist samengestelde zinnen, waarin de belangrijkste grammaticale regels worden toegepast. ♦ Ontdekt fouten die de leerkracht en andere kinderen maken en verbetert deze. ♦ Kan over toekomst en verleden praten 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Spreekt in lange en complexe zinnen met een goede woordvolgorde, ♦ De meeste werkwoordsvormen en voltooidde deelwoorden worden goed gebruikt. ♦ Geeft zelf fouten aan en herstelt deze.
---	--	--	--	--	---

JK Spraak- en taalontwikkeling: Taalinhoud (woordenschat, semantiek, taalbegrip)

KL	4		5		6	
Niveau	9	10	11	12	13	14

Maakt nieuwe woorden als het betreffende woord niet bekend is.
Begrijpt eenvoudige opdrachten.
Kan definitie geven van bekende woorden.
Kan opzoeken, herkennen, benoemen, herinneren wat er gezien is. Gebruikt voorzetsels.

Begrijpt eenvoudige samengestelde zinnen.
Kan beschrijven en vergelijken op grond van twee kenmerken als vorm, kleur, grootte, dikte. Kan iets herinneren of verklaren.
Kan benoemen wat anders is of wat de functie is.

Woordenschat buiten het hier en nu. Begrijpt meervoudige opdrachten en voert deze uit.
Kan op concreet niveau oorzaak – gevolg verwoorden, Kan benoemen wat niet nodig is. Legt relaties, kan discussiëren. Gebruikt plaatsaanduidingen als tussen, tegen, naast.

Legt plaatjes van een verhaal in de juiste volgorde en vertelt een verhaal na.
Duidt overeenkomsten en verschillen van abstracte voorwerpen aan. Kan voorspellen, verklaren en redeneren geven.

Gebruikt abstracte woorden. Legt verbanden op voorstellingsniveau (als-dan) en gebruikt verschillende taal-denkrelaties.
Redeneert binnen het hier en nu. Kan veronderstellingen maken.

Gebruikt moeilijke taal-denk-relaties, begrijpt functiewoorden en grapjes met een achterliggende bedoeling.
Kan veranderbaarheid inzien. Kan eigen denken ter discussie stellen

Basale ontwikkelingen:

Grote uitbreiding van de woordenschat

Concreet denkenmeer abstract denken
Subjectieve taal objectivering

Observaties:

Acties: denken, benoemen, verbanden leggen, ordenen, classificeren, seriëren, etiketteren, voorspellen, categoriseren.

Observatiewijzer: <ul style="list-style-type: none"> ♦ initiatief: ♦ betrokkenheid: ♦ betekenisverlening: ♦ plezier in communicatie: ♦ zelf experimenteren: ♦ zelf corrigeren: ♦ bewust zijn van de taal(regels): ♦ fonologisch en morfologisch bewustzijn: ♦ verband met de sociaal-emotionele ontwikkeling: ♦ verband met de cognitieve ontwikkeling: ♦ zinsbouw: 	<p>laat handelingsgericht, ondernemend, initiërend gedrag zien</p> <p>heeft actief, gericht, explorerend gedrag</p> <p>geeft zelf zin aan de activiteit</p> <p>geniet van talige- en niet-talige omgang</p> <p>probeert zelf woorden, zinnen, verhalen uit</p> <p>brengt zelf verbeteringen in de taal aan</p> <p>weet welke taalregels gebruikt moeten worden</p> <p>wordt zich bewust van klanken en veranderingen in woorden/zinnen</p> <p>er is een relatie tussen het gedrag en de taal van dit kind</p> <p>er is een relatie tussen de informatieverwerking en de taalontwikkeling</p> <p>vormt zinnen</p>
--	--

Concrete omschrijvingen ontwikkelingsfasen:

<p>'Dit is een bromfiets(motor).' 'Loop naar de kast en pak een potje.'</p> <p>Begrijpt en gebruikt eenvoudige voorzetsels: in, op, naar, voor, achter, etc.</p> <p>Aanzet tot begrip van taalregels.</p> <p>Wat is een bal?</p> <p>Wat is een stoel?</p> <p>Wat is een bureau?</p>	<p>Begrijpt 'hij gaat naar huis, want hij is ziek.'</p> <p>Ordent de geometrische figuren, bijv. groene, dikke, kleine cirkel (Logical blocks).</p> <p>Noemt eenvoudige concepten:</p> <p>Categoriseren en etiketteren bijv. soorten speelgoed noemen, bestek, meubels. Noem iets dat...maar niet.. is .</p>	<p>'We gaan in de rij staan, pakken elkaar bij de hand en lopen naar binnen'.</p> <p>'Als je niet luistert, wordt de juf boos.'</p> <p>Gebruikt voorzetsels: tegen, naast, eronder.</p> <p>Woordenschat buiten het hier en nu: Amerika, overmorgen.</p> <p>Wat is er niet nodig om.....</p> <p>Alle boren, zagen etc noemen we gereedschap.</p>	<p>Verschil: laars - schoen, huis - kerk.</p> <p>'Als je niet uitkijkt, dan ...'</p> <p>Juist gebruik taal-denkrelaties: middel - doel, oorzaak – gevolg, voegwoorden: want, omdat, toch, waarom?</p> <p>Waarom wordt dit...genoemd? Waarom kunnen we zeggen dat...?</p> <p>Waarom kunnen we niet...?</p> <p>Kan analyseren..</p> <p>Speelt een voorgelezen of verteld verhaal na.</p>	<p>Ordent verhaaltje van 4 en meer stukjes en vertelt dat in de logische volgorde.</p> <p>Serieert materialen op meerdere kenmerken, bijv. zomerkleren voor kinderen.</p> <p>Als wij----dan.....</p> <p>Abstracte woorden = begrippen, tegenstellingen, hoofdcategorieën, etc.</p>	<p>Categoriseert en voorspelt.</p> <p>Geeft functie aan: 'dit gebruik ik voor ...'</p> <p>Functiewoorden = nadat, omdat, zodat, etc.</p> <p>Classificeert op meerdere kenmerken: vorm en functie bijv. rond en waar je mee speelt.</p> <p>Water is niet altijd water, want als... Ik dacht dat ...maar het kan toch ook...? .</p>
---	--	---	--	--	---

Beschrijving tussendoelen / indicatoren: Taalinhoud

<ul style="list-style-type: none"> ♦ Geeft definities van Bekende concrete woorden. ♦ Geeft de functie van een voorwerp aan. ♦ Begrijpt eenvoudig concrete, samengestelde opdrachten. ♦ Beschrijft voorwerpen. ♦ Herhaalt in eigen bewoordingen de opdracht. ♦ Vertelt verhalen na. ♦ Kan opzoeken, herkennen, benoemen, herinneren 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Ordent op grond van twee kenmerken (vorm, kleur, grootte en dikte). ♦ Brengt voorwerpen onder in categorieën en benoemt deze. ♦ Voert de opdracht in volgorde uit, zoals bij de instructie is aangegeven. ♦ Categoriseert concrete materialen. ♦ Kan beschrijven en vergelijken op grond van twee kenmerken. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Verwoordt op concrete wijze oorzaak en gevolg. ♦ Begrijpt concrete, meervoudige opdrachten en voert deze uit. ♦ Gebruikt taal gericht op dingen buiten de directe leefwereld, bijv. de toekomst. ♦ Geeft op planbord met picto's activiteiten aan. ♦ Legt relaties, kan classificeren. ♦ Gebruikt plaatsaanduidingen als naast, tegen en tussen. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Legt plaatjes die een verhaal vormen in de goede volgorde. ♦ Gebruikt voegwoorden als: omdat, want etc. ♦ Benoemt geometrische figuren. ♦ Verwoordt overeenkomsten en verschillen tussen voorwerpen. ♦ Speelt enkele scènes uit een verhaal na. ♦ Maakt zich abstracte nieuwe woorden in concrete context eigen. ♦ Gebruikt taal-denkrelaties. ♦ Kan voorspellen, verklaren en redenen geven. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Gebruikt abstracte woorden en begrippen. ♦ Gebruikt tegenstellingen. ♦ Vertelt hoe in praktische situaties een probleem is opgelost. ♦ Vertelt voorgelezen lange verhalen na of speelt deze. ♦ Ordent een verhaal met plaatjes. ♦ Geeft oorzaak - gevolg, middel - doel op abstract niveau aan. ♦ Kan een redentatie in het hier en nu geven. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Gebruikt complexere taal-denkrelaties. ♦ Classificeert op grond van meerdere kenmerken. ♦ Begrijpt de symboolfunctie van taal (achterliggende bedoelingen, grapjes). ♦ Geeft aan waarom iets gekozen of zo uitgevoerd is. ♦ Voorspelt de afloop van een gebeurtenis.
--	--	---	--	---	--

JK Spraak- en taalontwikkeling: Taalgebruik

KL	4		5		6	
Niveau	9	10	11	12	13	14

Gaat op eenvoudig niveau een gesprek aan en reageert adequaat.

Laat ook non-verbaal communicatiegedrag zien.

In het “verhaal” zit een concrete kern die de gebeurtenissen verbindt.

Gesprek van het kind is vaak één zin. Bij vragen van de ander, geeft het gericht antwoord.

Geeft in gesprekken de inhoud en de bedoeling duidelijk weer;

taalgebruik buiten het hier en nu. Geeft aan wat het van plan is met elkaar of met materialen. Geeft verklaring.

Taal wordt een belangrijk communicatiemiddel.

Vertelt “verhalen” met een samenhangende reeks van gebeurtenissen in volgorde van de tijd. Voert langere gesprekken met oorzakelijke verbanden

Heeft vlotte gespreksvoering met wederzijdse inbreng met non-verbaal communicatief gedrag.

Geeft aan als het niet begrepen is of als verduidelijking nodig is.

Vertelt een consistent verhaal met duidelijke oorzakelijke verbanden.

Basale ontwikkelingen:

losse delenconsistent verhaal
 persoonlijke belevingdistantiëren, meer zakelijk
 taal gebonden aan hier en nu..... taal buiten hier en nu
 beperkte conversatievaardighedenveel conversatievaardigheden

Observaties:

Acties: luisteren, vertellen, meedelen, informeren, invoelen, meevoelen, beschrijven, grapjes maken, uitdrukken van gevoelens en gedachten, onder controle houden, onderhouden van contacten, zich handhaven, voorspellen, vooruit lopen op, logisch redeneren, contacten onderhouden.

<p>Observatiewijzer:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ initiatief: ♦ betrokkenheid: ♦ betekenisverlening: ♦ objectivatie: ♦ nieuwsgierig zijn: ♦ doordenken: ♦ verband met sociaal-emotionele ontwikkeling: ♦ verband met fantasieontwikkeling: ♦ verband met cognitieve ontwikkeling: ♦ verschil receptieve en productieve taal: ♦ invloed hulp van de volwassene: ♦ probleemoplossend gedrag: 	<p>laat handelingsgericht, ondernemend, initiërend gedrag zien heeft actief, gericht, explorerend gedrag geeft zelf zin aan de activiteit ziet betekenis en vorm los van elkaar wil meer van taal weten denkt verder over wat er achter of onder zit er is een relatie tussen het gedrag en het taalbegrip van het kind er is een relatie tussen de fantasie en het taalbegrip er is een relatie tussen de cognitieve ontwikkeling en de taalbegrippen van het kind er is een duidelijk verschil tussen de verworven taal en de actieve taal het 'taal-denken' van het kind wordt beïnvloed door de hulp van de volwassene komt zelf tot een adequate oplossing</p>
---	--

Concrete omschrijvingen ontwikkelingsfasen:

<p>Gesprekje over het werkje, de kleding, e.d. Aanzet conversatievaardigheden. Vertelt spontaan iets aan de leraar. Reageert adequaat op vragen en opdrachten van de leraar en vraagt waarom iets niet mag. Past taal aan anderen aan. Praat met een kind anders dan met de juf. .</p>	<p>Plaats de gebeurtenissen in een tijdsvolgorde: eerst ... toen ... later ... Onder "verhaal" wordt ook verstaan: gebeurtenissen, ervaringen, meningen, uitdrukkingen, e.d. 'Wij zijn naar oma geweest'.</p>	<p>Praat over wat gebeurd is of gaat gebeuren, bijv. waar ze naar toe gaan op vakantie. 'We gaan zo.....' 'Dat kwam omdat....'.</p>	<p>Geeft de oorzakelijke verbanden aan; 'ik deed dit, omdat ... daarna ...' Speelt een voorgelezen verhaal na. Gaat door op een thema van een ander.</p>	<p>Neemt beurt in een samenspraak: om beurten spreken; naar elkaar luisteren en spreken wisselen elkaar af. Beschrijft een plaatje/opdracht, zodat een ander kind weet waarover het gaat. Duidt aan dat het iets niet begrepen heeft. Vraagt om nadere informatie of verduidelijking: moet dit ook gedaan worden juf?</p>	<p>Houdt het gespreksonderwerp vast (topic handhaving). Er zit een duidelijke samenhang in het verhaal.</p>
---	---	---	--	--	---

Beschrijving tussendoelen / indicatoren: Taalgebruik

<ul style="list-style-type: none"> ♦ Blijft in verhalen bij het onderwerp. ♦ Beheerst vaardigheden als: afwachten, uit laten spreken, stil kunnen zitten, de ander aankijken, etc. ♦ Geeft de kern van een verhaal/ gebeurtenis aan. ♦ Luistert en begrijpt verhalen van de radio, tv en internet. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Verbindt een aantal gebeurtenissen in een tijdsvolgorde. ♦ Geeft van een concrete situatie aan waarom het zo gehandeld heeft of waarom/waardoor iets gebeurd is. ♦ Toont belangstelling t.a.v. over zaken buiten de directe leefwereld. ♦ Vertelt verhalen met een kern na. ♦ Stelt vervolgvragen. ♦ Stelt zich in op verschillen in gespreksdoelen in luisterhouding. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Geeft oorzakelijke verbanden tussen gebeurtenissen aan. ♦ Richt zich uit zichzelf gedurende enige tijd op andere kinderen. ♦ Treedt in dialoog met andere kinderen. ♦ Geeft in het verhaal een duidelijke lijn aan. ♦ Geeft aan wat hij bedoelt of van plan is te doen. ♦ Benoemd het onderwerp na verhaal of vertelling ♦ Herkent details uit beluisterd verhaal. ♦ Stelt vragen over gespreksonderwerp. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Vertelt verhalen met een samenhangende reeks van gebeurtenissen in de juiste volgorde van de tijd. ♦ Gaat door in het thema van een ander kind. ♦ Vertelt langere tijd. ♦ Praat over onderwerpen die het niet zelf heeft meegemaakt. ♦ Vertelt de eigen emoties. ♦ Op basis van eigen kennis wordt terugvertelt. ♦ Stelt zich bewust in op gesprekswijze; kan fluisteren, uitleggen, met de ander meedenken. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Ervaart dat taal en lichaamstaal de expressie beïnvloeden en past dit zelf toe. ♦ In het gesprek is uitwisseling (volledige wederkerigheid). ♦ Neemt actief en op passende wijze beurt in een gesprek met meerdere kinderen. ♦ Luistert en spreekt op passende momenten. ♦ Verwoordt emoties van anderen. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Geniet van taalspel en humor. ♦ Brengt samenhang aan in een verhaal door causale verbanden te leggen. ♦ Houdt rekening met het gezichtspunt van de ander. ♦ Hanteert de juiste aanspreekvorm. ♦ Houdt zich aan de essentie (topic-handhaving).
--	---	--	--	---	--

JK Spraak- en taalontwikkeling: Communicatieve redzaamheid

KL	4		5		6	
Niveau	9	10	11	12	13	14

Geeft (lichamelijk) te kennen als het iets wil. Maakt door geluiden en gebaren kenbaar dat het iets begrijpt.

Vraagt naar gevoel of toestand van de ander. Kijkt naar de leerkracht wanneer deze spreekt of gebaart. Vertelt of vraagt iets uit zichzelf. Gebruikt taal om het eigen gedrag te reguleren. Beseft dat het moeite heeft met praten/taal.

Hanteert tactisch taal om wensen te vervullen. Vraagt wat een ander wil of gaat doen. Neemt initiatief tot een gesprekje dat meer is dan een opmerking.

Voegt informatie toe als het voor de ander niet duidelijk is. Schept samenhang in een verhaal. Geeft zelf aan dat het moeite heeft met praten/taal.

Geeft zakelijke informatie. Ziet en weet dat het soms wenselijk is om emoties te verbergen.

Houdt rekening met de voorkennis van de luisteraar. Vertelt over de eigen stoornis. Krijgt inzicht in voor hem/haar doeltreffende strategieën.

Basale ontwikkelingen:

losse taal uitingen.....duidelijke communicatie
 inzet van gebaren.....gericht inzet van taal en/of gebaren
 gericht op volwassenen.....communiceert met andere kinderen

Observaties:

Acties: luisteren, in gesprek willen zijn, gebaren maken, uitdrukken van gevoelens en gedachten, controle hebben, zich handhaven

- Observatiewijzer:**
- ♦ **initiatief:**
 - ♦ **betrokkenheid:**
 - ♦ **betekenisverlening:**
 - ♦ **invloed hulp van de volwassene**

 - ♦ **plezier in communicatie**
 - ♦ **verband met sociaal emotionele ontwikkeling**

laat handelingsgericht, ondernemend, initiërend gedrag zien
 heeft actief, gericht, explorerend gedrag
 geeft zelf zin aan de activiteit
 het taal- en gebaren gebruik van het kind wordt beïnvloed door de
 hulp van de volwassene
 geniet van talige en niet talige omgang
 er is een relatie tussen het gedrag en de inzet van taal/gebaren
 van dit kind.

Concrete omschrijvingen ontwikkelingsfasen:

Zegt: ik moet plassen en springt op en neer. Ondersteunt zichzelf verbaal door te praten tijdens het opruimen: alle blokken in de kist, pop in het bedje etc. Begint al te zingen met het opruimliedje als de juf aankondigt dat ze gaan opruimen.	Vraagt of gebaart: Ben je boos, verdrietig? terwijl het kind je aankijkt. Vraagt om iets te mogen vertellen. Wil niet vertellen als er een vreemde bij is.	Vraagt of gebaart: zal ik voor jou....., mag ik Begint uit zichzelf een gesprek over je verjaardag: heb je veel cadeaus gekregen? Heb je taart gegeten?	Vertelt met veel ...en toen...en toen... Bij spraaktaal problemen vaak weigeren om te vertellen of om door te gaan.	Zakelijke informatie: ik moet naar de tandarts vandaag. Emoties verbergen: ik ben niet bang voor de tandarts.	Geeft aan: ik kan niet zo goed praten, tegen een vreemde, vraagt ook: kun jij gebaren?
--	--	---	---	---	--

Beschrijving tussendoelen / indicatoren:

Bij deze ontwikkelingslijn zijn geen indicatoren ontwikkeld.

De indicatoren van communicatieve redzaamheid zijn verweven in de indicatoren van de spraaktaal leerlijnen. De ontwikkelingslijn communicatieve redzaamheid is een lijn ter ondersteuning bij het goed observeren van kinderen met complexe vragen in de spraak- en taalontwikkeling.